VIKIPEEDIA

Sranani keel

Sranani keel on inglispõhine Atlandi kreoolkeel.[1]

Sranani keelt kõneldakse Suriname Vabariigis Lõuna-Ameerika kirdeosas. Suurem osa kõnelejatest elab Suriname Paramaribo ringkonnas ja Suriname põhjapoolsetel rannikualadel. Vähemal määral on kõnelejaid ka Arubal, Sint Maartenis, Kariibi Madalmaades ja Prantsuse Guajaanas. Lisaks kõneldakse sranani keelt ka Hollandis, kus on suur Suriname kogukond.[1][2]

Sranani keel kasutab ladina kirjaviisi.[1]

sranani keel (Sranan)	
Kõneldakse	Surinames, Hollandis, Arubal, Sint Maartenis, Kariibi Madalmaades ja Prantsuse Guajaanas
Kokku kõnelejaid	126 000 emakeelena (1993)
Keelesugulus	kreoolkeeled inglispõhised Atlandi kreoolkeeled **sranani keel**
Keelekoodid	
ISO 639-2	srn
ISO 639-3	srn

Sisukord

Kõnelejate arv
Arvsõnad
Keele struktuur
- Foneetika ja fonoloogia
- Morfoloogia ja süntaks
- Grammatilised kategooriad

Keelenäide
Lisaks
Vaata ka
Viited

Kõnelejate arv

Sranani keelt kõneleb emakeelena umbes 126 000 surinamlast ja teise keelena umbes 300 000 surinamlast. Olgugi et Suriname ametlik keel on hollandi keel, on sranani keel riigis kasutusel *lingua franca*´na. Lisaks elab Hollandis ligi 300 000 Suriname päritolu inimest, kellest suur osa kõneleb sranani keelt. [1] [2]

Arvsõnad

Arvsõnad

1	wan
2	tu
3	dri
4	fo
5	feyfi
6	siksi
7	seybi
8	ayti
9	neygi
10	tin

Keele struktuur

Foneetika ja fonoloogia

Konsonandid

konsonandid	bilabiaalne	labiodentaalne	alveolaarne	palataalalveolaarne	palataalne	velaarne	labiovelaarne	glotaalne
klusiil	p b		t d			k g		
frikatiiv		f	s	ʃ				h
afrikaat				ʧ ʤ				
nasaal	m		n		ɲ	ŋ		
tremulant			ɾ					
lateraal			l					
aproksimant					j		w	

[3]

Vokaalid

vokaalid	eesvokaal	keskvokaal	tagavokaal
kõrge	i		u
keskkõrge	e		o
madal		a	

[3]

Sranani keeles on 6 diftongi – /ai, ei, ou, oi, au, ui/. [3]

Sranani keele silp koosneb tavaliselt ühest või mitmest konsonandist, millele järgneb vokaal või diftong. Vähemal määral esineb ka kinniseid silpe ehk kaashäälikuga lõppevaid silpe. Kinniste silpide lõpus esinevad enamasti nasaalsed konsonandid /m/ ja /n/. Mittenasaalsed konsonandid ei esine mitte kunagi sõna lõpus. Sõnarõhk on tavaliselt eelviimasel silbil, välja arvatud sõnades, mille viimane silp lõppeb nasaalse konsonandiga, mis puhul on sõnarõhk viimasel silbil. [4]

Morfoloogia ja süntaks

Sranani keeles on järgmised sõnaliigid: nimisõna, omadussõna, asesõna, arvsõna, tegusõna, määrsõna, hüüdsõna, sidesõna, kaassõna, ja artikkel. [5]

Sranani keel on analüütiline keel, milles on vähe seotud morfeeme. Afiksatsioon on harva esinev nähtus ja on enamasti seotud sõnade tuletamisega. Näiteks tegijanimesid saab keeles väljendada tuletussufiksiga *-maN* (nt. *wroko*, 'töö' → *wrokomaN*, 'töötaja'). Olulisimad sõnamoodustusviisid on konversioon (nt. *fisi*, 'kala' → *fisi*, 'kala püüdma'), reduplikatsioon (nt. *taki*, 'rääkima' → *takitaki*, 'lobisema') ja kompositsioon ehk sõnade liitmine (nt. *agu*, 'siga' + *meti*, 'liha' → *agumeti*, 'sealiha'). [6]

Sranani keele põhisõnajärg on subjekt-verb-objekt. Keele morfoloogilise lihtsuse tõttu on moodustajate järjekord lauses üsna range. Nimisõnade ja asesõnade grammatilist ja semantilist rolli eristatakse sihitislikus lauses nende vastastikuse järjestuse alusel. [6]

Sranani keel on nominatiiv-akusatiivne. Käändemärgistus avaldub vaid ainsuse 3. isiku asesõnas, mille puhul eristatakse asesõna subjekti – ja objektivorme. [7]

Grammatilised kategooriad

Sranani keele nimisõnadel on definiitsuse kategooria. Määraval artiklil on olemas nii ainsuslik vorm *a* kui ka mituslik vorm *den*, mis on vastavalt ka ainsuse ja mitmuse 3. isiku pronoomenid. Umbmäärane artikkel *wan* on identne numbriga üks. Sranani nimisõnadel puuduvad klassi- , käände-, ja arvukategooriad. Nimisõnade mitmus jäetakse kas üldse märkimata või märgib mitmust määrava artikli mitmuslik vorm *den* (nt. *a pikin*, 'laps'; *den pikin*, 'lapsed'; *pikin*, 'laps/lapsed'). Kuuluvust märgitakse sõnajärjega või eessõna *fu* abil (nt. *Mary pikin / a pikin fu Mary*, 'Mary laps').[2] [7]

Sranani asesõnadel on isiku-, arvu-, ja käändekategooriad. Ainsuse 3. isiku asesõnal on kaks erinevat vormi – *a* tähistab asesõna subjektivormi ja *en* asesõna objektivormi või ainsuse 3. isiku possessiivpronoomenit. [7] Sranani keeles eristatakse inklusiivset ja eksklusiivset mitmuse 1. isiku pronoomenit. [2]

Omadussõnade kesk- ja ülivõrre moodustatakse verbide *pasa* ('mööduma'), *moro* ('ületama') ja arvsõna *wan* abil (*langa*, 'pikk '; *moro langa*, 'pikem'; *moro langa wan*, 'pikim'). [2] [7]

Sranani verbidel ei ole pöördelisi vorme. Eitust, aega, aspekti ja kõneviisi väljendavad lihtsad preverbaalsed abitegusõnad. Erandiks on perfektiivset aspekti väljendav *kaba*, mis järgneb põhiverbile. Sranani keeles esineb ka palju sariverbe. [7]

Keelenäide

A mama fon a pikin – Ema peksis last. [8]

Lisaks

Sranani keeles on keeruline koopulaverbide süsteem. Eesti keeles on prototüüpseks koopulaverbiks 'olema', mille vorm jääb samaks nii omadussõnaliste öeldistäidete, lokatiivsete öeldistäidete kui ka samasuslausete puhul. Sranani keeles kasutatakse neil puhkudel erinevaid koopulaverbi vorme, millest üks on null-koopulaverb (nt. *Rudy **de** na oso*, 'Rudy on kodus'; *Rudy **a** stukaman*, 'Rudy on õpilane'; *a siki*, 'ta on haige'.) [7]

Vaata ka

- Srananikeelne Vikipeedia

Viited

1. "http://www.ethnologue.com/language/srn" (http://www.ethnologue.com/language/srn). Vaadatud 24.11.2013.
2. "http://apics-online.info/contributions/2" (http://apics-online.info/contributions/2). Vaadatud 24.11.2013.
3. "http://apics-online.info/contributions/2#tipa" (http://apics-online.info/contributions/2#tipa). Vaadatud 24.11.2013.
4. Wilner, John (editor). 2007. *Sranan Tongo – English Dictionary*. SIL International.
5. "http://en.wiktionary.org/wiki/Category:Sranan_Tongo_parts_of_speech" (https://en.wiktionary.org/wiki/Category:Sranan_Tongo_parts_of_speech). Vaadatud 24.11.2013.
6. Arends, Jacques, Muijsken, Pieter and Smith, Norval. 1994. *Pidgins and Creoles: An introduction*. Philadelphia: John Benjamin´s Publishing Company.
7. Sebba, Mark. 1997. *Contact Languages: Pidgins and Creoles*. New York: St. Martin´s Press.
8. "http://apics-online.info/valuesets/2-1" (http://apics-online.info/valuesets/2-1). Vaadatud 24.11.2013.

Wikivoyage info: **Sranan phrasebook (https://wikivoyage.org/wiki/Sranan_phrasebook)**

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Sranani_keel&oldid=5523400"

Selle lehekülje viimane muutmine: 19:37, 1. jaanuar 2020.

Tekst on kasutatav vastavalt Creative Commonsi litsentsile "Autorile viitamine + jagamine samadel tingimustel"; sellele võivad lisanduda täiendavad tingimused. Täpsemalt vaata Wikimedia kasutamistingimustest.